

Vlerkenstreken

Bi-bi-bi-bi-bi-bi

Tekst: Gerard L. Ouweneel. Illustratie: Erik van Ommen

Bij vogels zijn het de verscheidenheid aan vormen en kleuren die ons steeds opnieuw doen verbazen. Voor vogelaars zijn het ook de soortkenmerken. Bij de soort-determinatie is ten minste zo belangrijk en niet zelden bepalend de vocale prestatie die de vogel ten beste geeft. Vormen en kleuren zijn af te beelden. Het in lettertekens weergeven van vogelroep of -zang kan problematischer uitpakken. Natuurlijk, door de roep van een Goudvink te beschrijven als een zacht fluitend en melancholiek 'dju' zoals een populaire veldgids doet, komt de auteur van die gids best goed weg. Maar hoe het gekrijs van een Kokmeeuw of de roep van een fazantenhaan weer te geven? Een van de veldgidsen vertaalt het fazantengekraai als 'korrk-kok'. Een ander komt met 'kò-kò' uit de bus. De samensteller van een Engelstalige gids meent 'kor-kok' te horen en een vierde komt met 'kòdòdòh-kok' op de proppen. Hulde voor de auteurs van vogel-veldgidsen die, bij andere determinatiekwesties, zich ook moeten bezighouden met vertalingen van vogelstemmen in mensentaal. Het resultaat van het vertaalkarwei kan tussen vogelaars tot emotionele gesprekken leiden, thans en òk al een halve eeuw geleden. Leonhard Huizinga, jawel dè Leonhard Huizinga, had begin jaren vijftig een column in een bekend ochtendblad. In een van zijn ontboezemingen, getiteld 'onze gevleugelde vrienden', bekende hij soms toe te geven aan, wat hij noemde, zijn ornithologische bevestigingen. Met een vriend was hij naar de Brielse Maas gereisd om Wilde Zwanen te zien. Terug van dat uitstapje belt Huizinga een toen befaamd ornitholoog op om deze jubelend verslag uit te brengen over de mooie Wilde Zwanen van de Brielse Maas. Die persoon, schrijft hij, was een ornitholoog

van eerste grootte, behorend tot de categorie lieden die alles beter wisten en hun onbeschrijflijke hoogmoed ontleenden aan hun superieure uitrusting, waartoe een kleine sterrenwacht behoorde. Huizinga's telefoongesprek liep dood op de 'ijzige wind van verachting die hem door de telefoon tegensloeg'. Daarom belt hij later een ander 'groot vogelaar' op, ene Willem Byrmond. Deze dialoog volgde (citaat):
'Wilde Zwanen,' zeg ik voorzichtig.
'Wat voor geluid maakten zij?' vraagt Willem kort
'Nou,' zeg ik, 'het was een duidelijk scherp waarneembaar herhaaldelijk herhaald geluid...'.
'Hoe-hoe-hoe!' roept hij in de telefoon.
'Dat vraag ik jou!' roep ik. 'Hoe doet een Wilde Zwaan?'
'Hoe-hoe-hoe-hoe!' schreeuwt hij.
'Nee!' brul ik. 'Ze deden Tuu-tuu-tuu-uung-huuu!'
'Onzin!' roept hij. 'Toe-toe-toe!'
Dan toeteren en tuuteren wij nog een kwartier tegen elkaar en hangen ten slotte allebei boos op (einde citaat).
Voor vogelend Nederland van vijftig jaar geleden waren degenen met wie Huizinga over de roep van Wilde Zwanen debatteerde, zeer herkenbaar. Ze behoorden tot een groepje voornamelijk uit 's-Gravenhage afkomstige lieden, dat in het vogelaarswereldje nadrukkelijk aanwezig was. Flamboyant boegbeeld van dat clubje was de man die Roger T. Petersons' 'Vogelgids' voor onze natie had vertaald en bewerkt. In die gids kreeg de determinatie op geluid de aandacht die dat aspect verdiende. Wat te denken van een 'snel, gutturaal ka-ka-ka-ka-ka-koow-koow-kwoop-kwoop-kwoop' waarmee de vocale presentatie van de Geelsnavelkoekoek aangeprezen werd. Of een

‘giechelend bi-bi-bi-bi-bi-bi’ van Regenwulpen, waarbij nog de vermelding dat deze roep meestal uit zeven tonen bestond. Luuk oogstte succes met een eenakter waarin hij voordroeg hoe de bewerker van de Vogelgids met zijn Haagse clubje op De Beer bij een roepende Regenwulp gehaast en nerveus in koor meetelden om de diagnose van die zeven tonen te controleren: ‘een-twee-drie-enzovoort...!’

Nadien kwamen grammofoonplaten en bandopnamen met vogelgeluiden het bestaan van zowel auteurs van vogelgidsen als vogelaars vergemakkelijken. Voor velen behoort een taperecorder tot de standaarduitrusting, zeker tijdens excursies in streken met onbekende avifauna. Op sjouw in eigen land wil men, om de soort op de daglijst bij te kunnen schrijven, best genoeg nemen met uitsluitend roep of zang. In den vreemde ligt dat anders. Vaak gaat het daar om een vogel die nieuw is en die de vogelaar begeert te kunnen noteren in zijn soortenboekhouding. Het geluid alleen is dan te mager, neen, een nieuwe soort moet worden gezien! Maar in tropische regen-

wouden, nú juist de gebieden waar het wriemelt van potentiële premières, vallen de aan een langere soortenlijst werkende vogelaar frustraties bij karrenvrachten ten deel. Immers, vanuit de rondom oprijzende groene muur schalt het van onbekende vogelroepen. Maar de producenten van al dat geluid blijven onzichtbaar. Daarop vond men wat. Men betreedt het regenwoud geëscorteerd door een deskundige, die met een minitape de zang opneemt en meteen daarna ter plekke afdraait, in de hoop dat de begeerde soort reageert en tevoorschijn komt. Vaak gebeurt dat. Maar een paar popelende vogelaars slagen er dan nog niet in het halfduistere regenwoud hun nieuwe soort te ontwaren. Ieder in het groepje staat te ‘ochen’ en te ‘achen’, maar enkelen dreigen hun ‘lifer’ te missen. Tomeloze emoties! Dus ook daarop vond men iets. De deskundige beschikt thans over een ingenieus James Bond-achtig apparaatje, waarmee hij een doordringend rood laserstraaltje op de in het duistere woud zichzelf beantwoordende soort kan richten. Diepe zuchten van opluchting. Oordeel zelf over deze gang van zaken, waarbij het goed is te

weten dat in sommige reservaten in Costa Rica het gebruik van taperecorders reeds werd verboden. Op zoek naar gewilde soorten schuifelen in dat aangename land heel wat vogelaars rond. Men is benauwd dat die bewuste soorten er de brui aan geven het steeds opnieuw tegen zichzelf vocaal op te nemen en daarom hun territorium prijsgeven.

Naast de vormen en kleuren is het dus ook de grote variatie aan geluiden van vogels die steeds opnieuw verbaast. In Australië leeft de Lesser Sooty Owl, die in onze taal als naam Kleine Zwarte Kerkuil kreeg. Diens roep staat beschreven als een 'descending whistle', dus als een aflopende fluittoon en wordt ook omschreven als een geluid dat neersuizende bommen

plegen voort te brengen. De 'Kingfishers Lodge' in tropisch Queensland is stellig een van de meest vredige plaatsen van Australië. Er zijn heel veel vogels. Vanuit de slaapkamer hadden Ben en schrijver 's nachts die aflopende fluittoon gehoord, voor lieden die opgegroeid zijn in het Rotterdam van 1940-1945 een geluid dat je altijd bijblijft. Omdat Adriaan van 1946 is, was hem het dubieus genoeg van het bommengefluit ontgaan, en dus ook de Lesser Sooty Owl. 's Ochtends tijdens het gezamenlijk ontbijt, werden de nachtelijke geluiden doorgenomen. Toen die fluittoon aan de orde kwam voegde Adriaan, overtuigd pacifist, zijn Sytske flegmatiek toe: 'we moeten vannacht op vallende bommen letten, schat'.